

3. Межгосударственный статистический комитет СНГ [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.cisstat.com>.
4. Головка Л.С. / Людський капітал як ресурс економічного розвитку / стаття. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://duep.edu/uploads/vidavnitstvo14/ekonomichnij-nobelivskij-visnik-114/7602.pdf>
5. Назарова Г.С., Марченко С.К. / Демографічний стан в Україні та проблеми що з ним пов'язані / стаття. [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.rusnauka.com/30_NIEK_2011/Economics/5_96257.doc.htm
6. Наваліхіна М.О / Сучасний стан соціально-демографічного розвитку України / стаття. [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://mns2013.3dn.ru/publ/sekcija_4/suchasnij стан_socialno_demografichnogo_rozvitku_ukrajini/5-1-0-86
7. Шаповал А. Демографічний стан і проблеми відтворення населення України / А. Шаповал // Віче. – 2009. – № 20. – С. 22-23.
8. Проект Національної стратегії побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період на період 2015-2025. [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://healthsag.org.ua/wp-content/uploads/2014/11/Projekt-Strategiyi-reformi_OZ.pdf

УДК 331.522:330.322

ІНВЕСТИВАННЯ У ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ПРОВІДНИЙ ЧИННИК ЗРОСТАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ

Дороніна О.А., д.е.н., доцент, Донецький національний університет (м.Вінниця)

Білецький О.В., здобувач, Донецький національний університет (м.Вінниця)

Дороніна О.А., Білецький О.В. Інвестування в людський капітал як провідний чинник зростання конкурентоспроможності економіки

Стаття присвячена вивченню актуальних проблем інвестування у людський капітал. У результаті теоретичних досліджень запропоновано класифікацію активів людського капіталу за рівнями його формування й обґрунтовано визначальну та довгострокову роль подібного інвестування в забезпеченні соціально-економічного зростання в державі. Вивчено динаміку розмірів інвестицій в людський капітал в Україні в контексті його складових. Особливу увагу приділено інвестуванню в освіту як важливому чиннику забезпечення конкурентоспроможності в умовах розвитку економіки знань за рахунок дії якого активізується інноваційність, креативності та продуктивна сила людського капіталу. У результаті дослідження встановлено, що в Україні витрати на освіту в структурі соціальних витрат національного бюджету займають друге місце і, починаючи з 2000 р., збільшуються прискореними темпами. При цьому, вони істотно відрізняються від аналогічних показників у зарубіжних країнах. Досліджено порівняльну динаміку індексу глобальної конкурентоспроможності України з деякими країнами світу, визначено напрями гармонізації процесів інвестування в людський капітал та зростання конкурентоспроможності економіки.

Ключові слова: людський капітал, інвестування, інвестування в людський капітал, конкурентоспроможність економіки, освіта, здоров'я

Доронина О.А., Билецкий А.В. Инвестиции в человеческий капитал как ведущий фактор роста конкурентоспособности экономики

Статья посвящена рассмотрению актуальных проблем инвестирования в человеческий капитал. В результате теоретических исследований предложена классификация активов человеческого капитала по уровням его формирования и обоснована определяющая и долгосрочная роль подобного инвестирования в обеспечении социально-экономического роста в государстве.

Изучена динамика инвестиций в человеческий капитал в Украине в контексте его составляющих. Особое внимание уделено инвестированию в образование как важному фактору обеспечения конкурентоспособности в условиях развития экономики знаний за счет действия которого активизируется инновационность, креативности и производительная сила человеческого капитала. В результате исследования установлено, что в Украине расходы на образование в структуре социальных расходов национального бюджета занимают второе место и, начиная с 2000 г., увеличиваются ускоренными темпами. При этом, они существенно отличаются от аналогичных показателей в зарубежных странах. Проанализирована сравнительная динамика индекса глобальной конкурентоспособности Украины с некоторыми странами мира и определены направления гармонизации процессов инвестирования в человеческий капитал и роста конкурентоспособности экономики.

Ключевые слова: человеческий капитал, инвестирование, инвестирование в человеческий капитал, конкурентоспособность экономики, образование, здоровье

Doronina O., Biletsky O. Investment into the human capital as the leading factor of economy competitiveness growth

Article is devoted to consideration of actual problems of investment into the human capital. As a result of theoretical researches classification of assets of the human capital by levels of its formation is offered. The defining and long-term role of similar investment in ensuring social and economic growth in the state is proved.

Dynamics of investments into the human capital in Ukraine in the context of its components is studied. The special attention is paid to investment into education as to an important factor of ensuring competitiveness in the conditions of economy development due to which action innovation, creativity and the productive force of the human capital becomes more active. As a result of research it is established that in Ukraine expenses for education in structure of social expenses of the national budget take the second place and, since 2000, increase the accelerated rates. Thus, they significantly differ from similar indicators in foreign countries. Comparative dynamics of an index of global competitiveness of Ukraine with some countries of the world is analysed and the directions of harmonization of the considered processes are defined.

Key words: human capital, investment, investment into the human capital, economy competitiveness, education, health

Постановка проблеми. Сучасні взаємовідносини країн світу розкриваються через загострення конкурентної боротьби, пошук джерел покриття ресурсного дефіциту та зміцнення економіки, послабленої наслідками кризи та рецесії. Розвиток конкурентного середовища світової економіки стимулює країни світу впроваджувати на національному рівні новітні управлінські заходи та інтенсифікувати використання наявних ресурсів задля забезпечення конкурентних переваг у глобальному просторі. При цьому, організація суспільного виробництва останніми роками відбувається на принципах економіки знань, що передбачають активізацію людських ресурсів та визначають людський капітал як провідний чинник зростання конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інвестування у людський капітал та забезпечення його ефективності детально досліджена багатьма зарубіжними науковцями – засновниками теорії людського капіталу. Серед вітчизняних науковців різні аспекти інвестування у зазначений капітал досліджено В.П. Антоноук, О.А. Грішновою, О.В. Захаровою, М.І. Хромовим, О.М. Чечелем та іншими. У той же час, на державному рівні постає необхідність вирішення двох суперечливих завдань – забезпечення конкурентоспроможності економіки та оптимізації бюджетних витрат. За таких умов, обґрунтування доцільності, напрямів та джерел інвестування у людський капітал потребує подальшого вивчення та обумовлює вибір проблематики даного дослідження.

Мета наукової статті – дослідження теоретичних та прикладних аспектів інвестування в людський капітал та обґрунтування напрямів гармонізації процесів інвестування в людський капітал та зростання конкурентоспроможності економіки.

Результати дослідження. Вивчення еволюції наукових здобутків зарубіжних та вітчизняних науковців дозволяє констатувати, що людський капітал як фундаментальна економічна категорія сучасності відображає глибинні зміни у виробничих силах і економічних відносинах і розкриває нові соціально значущі характеристики людини в умовах становлення нового типу суспільного розвитку, обумовленого процесами глобалізації та особливостями сучасного етапу науково-технологічних перетворень. Людський капітал являє собою сукупність економічних відносин, що виникають з приводу формування та зміцнення за допомогою інвестицій фізичного, психічного і соціального здоров'я населення, накопичення знань, професійної компетентності, мотивації, а також сукупності підприємницьких та інноваційних здібностей, інтелектуальної активності, мобільності, креативності та інших якісних характеристик, придбаних протягом життя і приносять віддачу від їх продуктивного використання і тим самим сприяють зростанню особистісного та суспільного добробуту.

У якості найважливішої передумови інноваційного розвитку людського капіталу виступає інвестування в його активи (рис. 1) як цілеспрямований процес вкладень у людину з метою вдосконалення його якісних характеристик і формування потенційних здібностей приносити дохід.

Примноження активів людського капіталу значною мірою залежить від соціально-економічного середовища та системи інститутів, вплив яких здатний стимулювати або уповільнювати розвиток тих чи інших продуктивних і підприємницьких здібностей, якісних характеристик працівників, впливати на науково-освітній, професійний рівні населення, мотиви і стимули трудової і підприємницької діяльності, стан фізичного, психічного і соціального здоров'я людини, можливості її адаптації до умов, що змінюються, як потенційної здатності перетворення людини і суспільства в цілому.

Поряд з необхідністю забезпечення ефективної реалізації накопиченого людського капіталу важливого значення, на нашу думку, набуває ступінь налагодженості ринкового мотиваційного механізму, коррелюючого рівень оплати праці з освітньо-кваліфікаційним та інтелектуальним потенціалом працівників і активуючого систему стимулів до інвестування в людський капітал. Так, зі зміною ролі трудових ресурсів у процесі створення доданої вартості переглядається і важливість інвестицій в розвиток трудових ресурсів економіки.

З економічної точки зору, інвестиції в людський капітал - це витрати в соціальній сфері, які здійснюються з метою майбутнього збільшення продуктивності праці і сприяють росту майбутніх доходів як окремих носіїв капіталу, так і суспільства в цілому. Тому загалом прийнятно використовувати в аналізі ефективності таких інвестицій показники соціально-економічного розвитку країни або регіону.

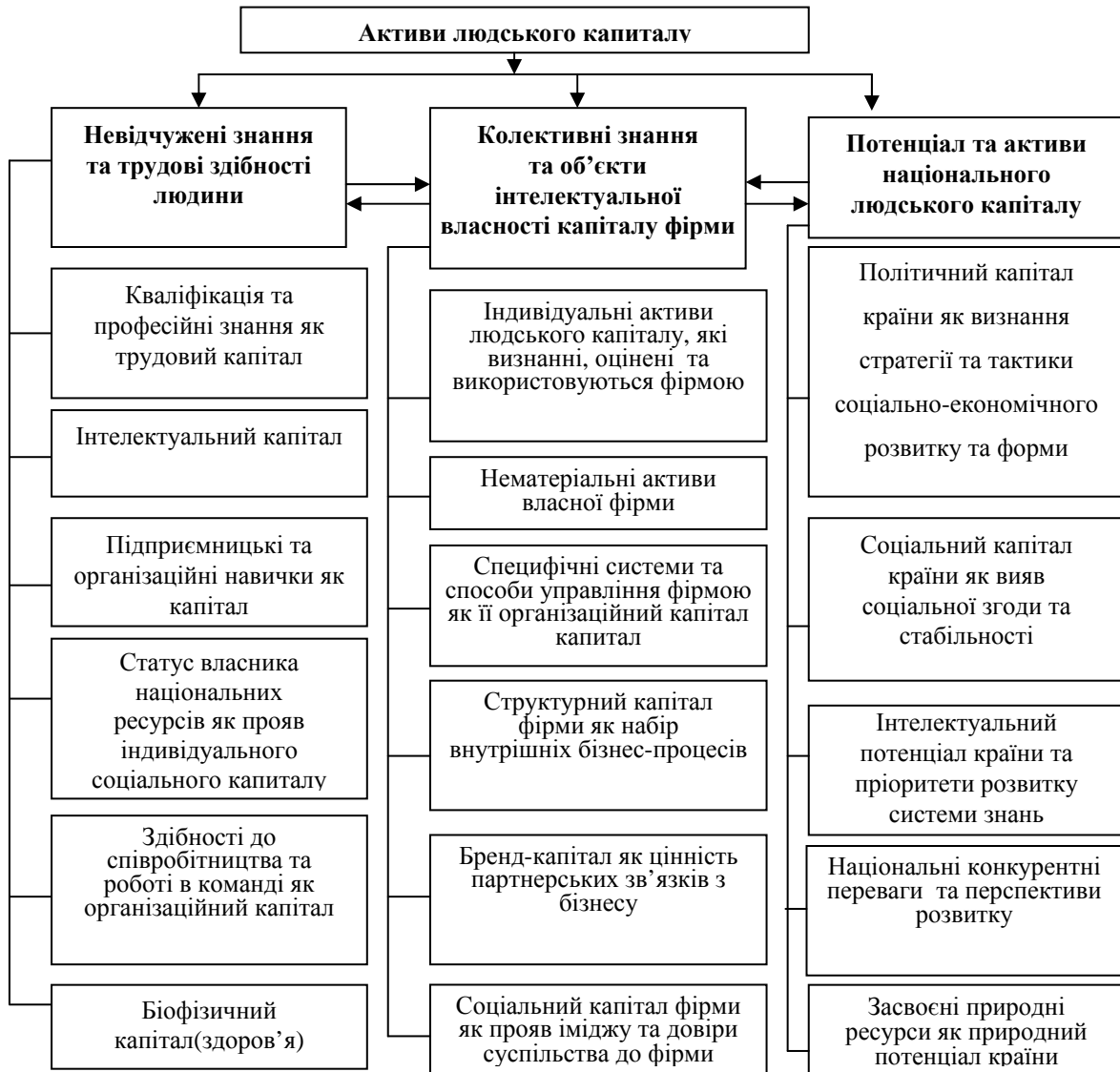

Рис. 1. Класифікація активів людського капіталу за рівнями його формування

В сучасній економічній літературі склад інвестиційних витрат на людський капітал відрізняється, хоча зазвичай включає три види: витрати на освіту, включаючи загальну, спеціальну підготовку на робочому місці, підвищення кваліфікації; витрати на медичне обслуговування, створення побутових умов і поліпшення середовища перебування, які подовжують тривалість життя населення і підвищують працездатність;

витрати на підтримку мобільності трудових ресурсів, що забезпечує їх переміщення до місця потреби в них.

Інвестиції в капітал здоров'я є базою для людського капіталу. Вони подовжують працездатний відрізок життя людини і, тим самим, уповільнюють фізичний знос людського капіталу. Інвестиції в капітал освіти формують кваліфіковані і продуктивніші трудові ресурси. У літературі розглянутий й процес морального старіння накопиченого науково-освітнього потенціалу. Даний вид зносу сповільнюється за допомогою інвестицій в перенавчання та підвищення кваліфікації. Ефект від інвестицій в капітал культури для суспільства має, перш за все, соціальний характер: формування культури є умовою будь-якої професійної підготовки в майбутньому, створює передумови для соціальної мобільності людини або соціальної групи населення, передає культурне надбання суспільства з покоління в покоління.

Разом з тим, у сфері культури, безумовно, можлива реалізація проектів, що приносять комерційну вигоду інвестору. Існують і дослідження, що підтверджують залежність ефективності праці людини від його переваг, світогляду, загального рівня його культури.

Зауважимо, що віддача від інвестиційних вкладень в людський капітал залежить від наступних чинників: його обсягу і якісних характеристик; сукупного впливу факторів, що відносяться переважно до попиту на працю та підприємницькі здібності (забезпечення інституційних та соціально-економічних умов для ефективної практичної реалізації накопиченого людського капіталу; розподілу віддачі від нього між суб'єктами економічної діяльності; наявності матеріальної бази відтворення людського капіталу, а також налагодженого механізму передачі накопиченого досвіду, інтенсивного обміну отриманою інформацією або раціоналізації трудової і підприємницької діяльності).

Дослідження людського капіталу як сукупності взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих компонентів, кожному з яких відповідає певний вид інвестицій, дозволяє обґрунтувати необхідність комплементарності інвестицій у сфері відтворення людського капіталу, а також висунути гіпотезу про виникнення внутрішнього синергетичного ефекту як результату взаємовпливу накопичення різних його активів.

Теорія розвитку людського капіталу дає розуміння процесів розвитку особистості, економік країн, сучасного суспільства, державності, процесів глобалізації світової спільноти та економіки. Під зростанням людського капіталу розуміється, як правило, збільшення його вартості, а під розвитком – підвищення його якості та продуктивності.

Інноваційність, креативність і продуктивна потужність людського капіталу постійно зростають за рахунок вдосконалення освіти, розвитку науки, генерації інновацій, за рахунок зростання і розвитку індустрії знань. У розвинених країнах головною функцією людського капіталу – виробництво знань, інновацій та високих технологій. Накопичений людський капітал в його широкому визначенні і у вартісному обчисленні – це частка інноваційної економіки та її забезпечення в загальній економіці країни. Такий підхід дозволяє кількісно оцінити національний людський капітал шляхом використання інтегральних країнових міжнародних показників, що з одного боку спрощує розрахунки, а з іншого – робить їх більш достовірними.

Аналіз процесів науково-технічного розвитку показує, що національний людський капітал, цикли його росту і розвитку є головними чинниками і драйверами генерації інноваційних хвиль розвитку та циклічного розвитку світової та вітчизняної економіки. Знання поступово накопичувалися, а на їх базі розвивалися освіта і наука. Формувався шар високопрофесійної науково-технічної, управлінської та в цілому інтелектуальної еліти, в результаті чого й відбувався черговий інноваційний ривок у розвитку країни. Причому рівень і якість людського капіталу визначають верхню планку в розвитку науки та економіки.

Зазначимо, що інвестиції в людський капітал завжди мають довгостроковий характер, обумовлюють нагромадження певного рівня освіти та професійного досвіду людських ресурсів, збереження здоров'я, мобільність населення, його соціальний та інтелектуальний потенціал. «Світової спільноті відомі різні джерела фінансування відтворення людського капіталу: державні та місцеві фінанси, фінансові ресурси суб'єктів господарювання, інших комерційних і некомерційних структур, грошові заощадження населення» [1, с. 69].

За результатами аналізу встановлено, що найвищою часткою серед напрямів фінансування у розвиток людського капіталу є частка державних витрат на освіту: вона складає більш, ніж десяту частину витраток держави. Фінансування духовного та фізичного розвитку людини у 2010 р. складало 2,3% від суми витраток Державного бюджету України, а сума з 2005 року зросла у 4,1 рази відносно збільшення витраток у цілому у 2,5 рази [2].

Освіта є основою розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорукою майбутнього України. Саме освіта є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства. Освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства.

Рівень освіти населення є одним з визначальних чинників розвитку економіки та культури будь-якої країни світу. Завдяки його стрімкому підвищенню низка країн отримали шанс втілити у власну економіку досягнення науково-технічного розвитку та перемістити центри наукоємного виробництва до себе.

Витрати на освіту традиційно посідають друге місце в структурі соціальних витраток національного бюджету України і, починаючи з 2000 р., зростають прискореними темпами. За офіційними статистичними даними, державні витрати на освіту за даними зведеного державного бюджету до економічної кризи 2009 р. зростали. Так, якщо в 2000 р. на фінансування освіти було спрямовано 7 млрд. грн. (12% сукупних витраток Зведеного бюджету), то в 2008 р. – вже 60 млрд. грн. (відповідно 19,7%), а за попередніми даними 2009 р. – 47,6 млрд. грн. (21,9%). Рівень бюджетних витраток на освіту по відношенню до ВВП теж значно зріс (з 4,2% у 2000 р. до 7,4% в 2009 р.), проте досі залишається далеким від цільового рівня, що задекларованої Законом України «Про освіту», – 10% національного доходу.

Бюджетне фінансування української освіти здійснюється на досить високому рівні відносно ВВП країни (6–8%), з них на середню освіту витрачається близько двох третин. Хоча це суттєво менше 10%, передбачених чинним Законом України «Про освіту». Разом з тим абсолютні обсяги ВВП України є значно нижчими, за відповідні показники європейських країн зі співмірною кількістю населення. При цьому переважна частина коштів, що витрачаються на систему освіти, йде на підтримання поточного стану, а не на розвиток [3, с. 83].

У табл. 1 представлено динаміку та структуру витраток зведеного бюджету України на освіту, показники якої свідчать, що майже третина всіх відповідних витраток держави припадає на вищу освіту (32,3% у 2000 р., 28,4% – у 2013 р.). Питомо вага витраток зведеного бюджету на професійно-технічну освіту в Україні протягом аналізованого періоду є відносно стабільною та коливається у межах 6–6,5%. Щодо обсягу фінансування професійної освіти в Україні у 2012 р., то він склав 35 369,9 млн грн., у тому числі 6 034 млн грн – на фінансування професійно-технічної освіти та 29 335,9 тис. грн на вищу освіту [4]. У 2012 р., порівняно з 2011 р. зріс абсолютний розмір зазначених витрат, їх питома вага у ВВП залишилася незмінною (0,4 та 2,0% відповідно), однак питома вага витрат на ці види освіти у зведеному бюджеті знизилася на професійно-технічну освіту на 0,1 відсотковий пункти, на вищу освіту – на 0,4 відсотковий пункти. Це свідчить про зміщення акценту на фінансування дошкільної та загальної середньої освіти.

Зауважимо, що формування та розвиток людського капіталу повинні відбуватися не лише за рахунок держави, а й за участю підприємств, установ та організацій, які споживають даний капітал у процесі своєї діяльності. Нестача коштів для розвитку освіти з держбюджету на сучасному етапі компенсується за рахунок приватних інвестицій як самих студентів, так і їхніх батьків, оскільки на сьогодні освіта вийшла зі сфери традиційного розподілу ресурсів і перетворилася на великий бізнес.

Проте керівники підприємств України не надають належної уваги й зацікавленості можливості підвищення професійного рівня своїх працівників. При цьому, досить мала увага приділяється важелю мотивації праці робітників по підвищенню професійного рівня. На теперішній момент підприємства витрачають на організацію навчання кадрів у середньому 0,5–0,7% від розміру заробітної платні. На рівні з цим, світова практика свідчить, що мінімальні витрати, які могли б забезпечити покращення трудового потенціалу країни, повинні становити не менше 1,5–2% [5].

Інвестиційний період вкладень в освіту може становити від 11 до 20 років, а відповідно до концепції безперервної освіти – до закінчення виробничої діяльності, тобто в середньому 45–55 років. Віддача від вкладень в освіту можлива через досить тривалий період і носить інтегральний характер. Проте віддача інвестицій у людину набагато вища, ніж вкладень в основний капітал. Наприклад, у США за

післявоєнний період норми віддачі від вищої освіти коливалися в межах 8-12%, а середня норма прибутку реального капіталу приблизно 4%.

Головним результатом економічної віддачі освіти вважається приріст заробітної плати працівника, завдяки підвищенню його освітнього й професійного потенціалу. Таке припущення ґрунтується на тому, що відмінність зарплат відображає відмінність у продуктивності праці, кваліфікації праці (хоча й існує багато прикладів недотримання такої залежності, особливо в Україні). Згідно з даними ЮНЕСКО 60% різниці в доходах людей припадає на освіту, а 40% – на всі інші фактори (здоров'я, природні здібності, соціальне походження) [6, с.14]. У США в 80-х роках усі групи фахівців стали прагнути до підвищення освітнього рівня й в 90-х роках середньорічний рівень заробітної плати дипломованого фахівця перевищував рівень заробітної плати випускника коледжу приблизно в 2 рази, а рівень заробітної плати випускника коледжу з незакінченою освітою приблизно в 3, 5 рази [6, с. 111].

Таблиця 1

Видатки зведеного бюджету України на освіту у 2000-2013 рр. [4]

	Загальні видатки зведеного бюджету, млн грн.	Видатки у % до		Видатки на окремі підгалузі у % до видатків на галузь	Загальні видатки зведеного бюджету, млн грн.	Видатки у % до		Видатки на окремі підгалузі, % до видатків на галузь
		загальних видатків	ВВП			загальних видатків	ВВП	
2000 рік				2011 рік				
Всього	48148,6	100,0	100,0	X	416853,6	100,0	100,0	X
З них								
На освіту - всього	7085,5	14,7	4,2	100,0	86253,6	20,7	6,6	100,0
У тому числі								
загальну середню	2564,6	5,3	1,5	36,2	35234,5	8,5	2,7	40,8
професійно-технічну	429,1	0,9	0,3	6,1	5305,4	1,3	0,4	6,2
вищу	2285,5	4,7	1,3	32,3	26619,6	6,4	2,0	30,9
2005 рік				2012 рік				
Всього	141989,5	100,0	100,0	X	492454,7	100,0	100,0	X
З них								
На освіту - всього	26801,8	18,1	6,1	100,0	101560,9	20,6	7,0	100,0
У тому числі								
загальну середню	11158,8	7,4	2,5	41,6	42459,1	8,6	2,9	41,8
професійно-технічну	1749,9	1,1	0,4	6,5	6034,0	1,2	0,4	5,9
вищу	7934,1	5,7	1,8	29,6	29335,9	6,0	2,0	28,9
2010 рік				2013 рік				
Всього	377842,8	100,0	100,0	X	359044,5	100,0	100,0	X
З них								
на освіту - всього	79826,0	21,1	7,4	100,0	75951,8	21,2	7,3	100,0
У тому числі								
загальну середню	32852,4	8,7	3,0	41,2	31975,2	8,9	3,1	42,1
професійно-технічну	5106,2	1,4	0,5	6,4	4556,6	1,3	0,4	6,0
вищу	24998,4	6,6	2,3	31,3	21605,5	6,0	2,1	28,4

Аналіз показників розвитку України в галузі освіти показав, що інвестиції в освіту людини відстають від більшості інших країн. Україна традиційно пишається високим рівнем освіти громадян, достойною підготовкою кадрів, незважаючи на те, що середній вік працівників сфери матеріального виробництва в Україні становить 55 років, з них частка робітників високої кваліфікації не перевищує 10 % (у США – 43 %, в Німеччині – 56 %) [7, с. 164]. Отже, виробництво експлуатує трудовий потенціал, створений здебільшого ще за радянських часів, а підготовка кадрів зазнала значної трансформації (зокрема, йдеться про негативний вплив скорочення (обмеження) інвестиційних коштів, що виділяються на професійну підготовку (перепідготовку) або на стимулювання нового працевлаштування). Працівники в Україні проходять перепідготовку (підвищення кваліфікації) в середньому раз на 13–15 років (у розвинених країнах – раз на 3–5 років), і за умови збереження зазначених тенденцій у 2015 р. потреба національного ринку праці у кваліфікованих кадрах задовольнятиметься лише на 35–40 % [8].

Важливим чинником і напрямом інвестування у людський капітал є охорона здоров'я, рівень якої значною мірою впливає на людський розвиток та процеси формування та нагромадження людського капіталу.

Громадська політика в галузі охорони здоров'я є ключем до ефективного формування людського капіталу. Доступність до медичної допомоги і правильне харчування збільшує тривалість життя та допомагає людям стати більш ефективними в роботі. Оскільки тривалість життя населення збільшується, то суспільству вигідно використовувати досвід і майстерність людей, яке дозволяє їм виконувати свою роботу більш ефективно.

Значний вплив на формування людського капіталу в країні має фінансування з Державного бюджету сфер освіти, охорони здоров'я і духовного та фізичного розвитку населення. Проте частка інвестицій в освіту, охорону здоров'я та соціальну допомогу в загальному обсязі інвестицій є доволі низькою.

В Україні на розвиток освіти, науки, медицини спрямовуються обмежені обсяги фінансових ресурсів, що не сприяє накопиченню людського капіталу. Наприклад, упродовж 2010–2013 рр. видатки на відтворення людського капіталу становили 12–13% видатків Державного бюджету. До того ж вони переважно спрямовувалися в галузь освіти (табл. 2). Розрахунки підтверджують, що бюджетний механізм фінансового забезпечення розвитку людського капіталу є надто витратним для країни і суперечить ринковим принципам господарювання [1, с. 70-71].

До інвестицій в людський капітал сьогодні актуально відносити і витрати на фундаментальні наукові розробки. У процесі розвитку науки не тільки створюються інтелектуальні новачки, на підставі яких потім формуються нові технології виробництва і способи споживання, а й відбувається перетворення самих людей як господарюючих суб'єктів, які виступають носіями нових здібностей і потреб. В сучасному інформаційному суспільстві наука перетворюється на своєрідний генератор "людського капіталу".

Таблиця 2

Видатки Державного бюджету України на формування людського капіталу у 2010-2013 рр.*

Рік	Показник	Видатки загалом, тис. грн.	Охорона здоров'я, тис. грн.	Культурний та фізичний розвиток, тис. грн.	Освіта, тис. грн.	Сума видатків на людський капітал, тис. грн.	Питома вага видатків людський капітал у видатках Державного бюджету, %
2010	Загальний фонд	238314,9	7141,6	2520,0	20238,6	29900,2	12,5
	Спец.фонд	65273,8	1617,5	388,1	8568,9	10574,5	16,2
	Всього	303588,7	8759,1	2908,1	28807,5	40474,7	13,3
2011	Загальний фонд	287286,7	8548,0	2967,9	17792,7	29308,6	10,2
	Спец.фонд	46172,8	1675,9	191,5	9440,0	11307,4	24,5
	Всього	333459,5	10223,9	3159,4	27232,7	20616,0	12,2
2012	Загальний фонд	343590,8	9646,2	5216,0	19966,6	34828,8	10,1
	Спец.фонд	52071,0	1714,4	272,5	10276,3	12263,2	23,6
	Всього	395661,8	11360,6	5488,5	30242,9	47092,0	11,9
2013	Загальний фонд	360851,7	11141,2	4829,1	21078,1	37048,4	10,3
	Спец.фонд	72109,2	2911,4	702,2	12502,6	16116,2	22,3
	Всього	432960,9	14052,6	5531,3	33580,7	53164,6	12,3

*Джерело: складено за офіційними даними сайту Міністерства фінансів України: [2]

В Законі України «Про наукову та науково-технічну діяльність» чітко визначено, що обсяг фінансування науки повинен бути на рівні не менш, ніж 1,7% ВВП. Сьогодні українська наука фінансується державою на рівні менше 0,3%, а з урахуванням позабюджетного фінансування – 0,73%. Разом з тим, частка витрат на науку в % ВВП не повністю відображає рівень фінансування науки тому, що суттєво відрізняється базовий показник – величина валового внутрішнього продукту у різних країнах.

Як вже наголошувалося, якісно-кількісні параметри національного людського капіталу у сучасних умовах суттєво впливають на конкурентоспроможність економіки країни. Проведемо порівняльний аналіз динаміки Індексу глобальної конкурентоспроможності України відносно деяких країн світу (табл. 3). Для порівняння оберемо 4 країни: Україну, Росію Норвегію та Швейцарію. Останні дві країни обрано через те, що вони є світовими лідерами за макроекономічними показниками та індексами, що знаходяться у безпосередній залежності від ефективності державної кадрової політики та розміру інвестицій у людський капітал (валовий національний дохід у розрахунку на душу населення, глобальний індекс інновацій та глобальний індекс конкурентоспроможності). Включення Росії обумовлено тим, що в Україні та Росії реформування кадрової політики починалося майже одночасно (на початку 90-х років ХХ ст.) та відбувалося на основі схожих соціально-економічних та політичних умов.

Таблиця 3

Порівняльна динаміка значень Індексу глобальної конкурентоспроможності України у 2007-2015 рр.*

Роки	Країни							
	Норвегія		Швейцарія		Україна		Росія	
	значення індексу	рейтинг країни	значення індексу	рейтинг країни	значення індексу	рейтинг країни	значення індексу	рейтинг країни
2007	5,12	16	5,62	1	4,1	73	3,92	58
2009-2010	5,17	14	5,6	1	4,15	82	3,95	63
2010-2011	5,14	16	5,63	1	4,24	89	3,90	66
2012	5,27	15	5,72	1	4,2	73	4,14	67
2013	5,3	11	5,7	1	4,1	84	4,2	64
2014-2015	5,35	11	5,7	1	4,14	76	4,37	53

*Джерело: складено за офіційними даними Всесвітнього економічного форуму [9]

Представлені дані свідчать про те, що країни які вкладають значний обсяг коштів у збереження здоров'я населення та його освіти (Швейцарія, Норвегія) мають високий рейтинг конкурентоспроможності, позитивна динаміка якого не залежить навіть від наслідків світової економічної кризи. Протилежна ситуація спостерігається відносно рейтингу України, який суттєво знизився у 2010-2011 рр. порівняно з докризовим 2007 р. У 2014-2015 р. спостерігається певне покращання рейтингу країни за Індексом глобальної конкурентоспроможності відносно 2013 р., але рейтингова позиція України серед країн світу – 76 місце, все одно є нижчою, ніж у 2007 р. (73 місце).

Детальне вивчення структури Індексу глобальної конкурентоспроможності дає підстави стверджувати, що рівень інвестування у людський капітал у певній мірі впливає на рейтинг країни за відповідною складовою конкурентоспроможності та її рівень в цілому. Як вже зазначалося вище, в Україні серед інвестицій у людський капітал превалюють інвестиції в освіту. Це безпосередньо обумовлює доволі високі рейтинги країни за відповідними складовими конкурентоспроможності (40 місце за якістю початкової освіти, 30 місце за рівнем математичної освіти тощо). Значно меншими є інвестиції в охорону здоров'я, що в кінцевому підсумку знаходить віддзеркалення, наприклад, у показнику середньої тривалості життя, за яким рейтинг України становить 88 місце серед 144 країн. Таким чином, не викликає сумніву теза про важливість інвестування у людський капітал у контексті забезпечення конкурентоспроможності економіки країни.

Висновки та пропозиції. Проведене дослідження дозволяє зауважити, що в умовах розвитку економіки знань невід'ємною складовою сучасної державної соціально-економічної політики має бути обґрунтована політика інвестування у людський капітал. Несприятлива фінансово-економічна ситуація в країні та погіршення її макроекономічних показників ні в якому разі не повинні стати перешкодою накопичення національного капіталу, оскільки саме він є визначальною складовою конкурентоспроможності економіки. На сучасному етапі розвитку економіки України, гармонізація процесів інвестування у людський капітал та зростання конкурентоспроможності економіки вбачається можливою за рахунок розвитку приватно-державного партнерства у цій сфері, надання преференцій роботодавцям, які дотримуються вимог нарощування інвестицій в людський капітал, впровадженню інноваційних виробництв, розробки та впровадження програм управління власним людським капіталом. Зазначені програми дозволили б з одного боку, стати носіями робочої сили повноправними інвесторами у власний людський капітал, а з іншого – досягти максимальної віддачі від наявного людського капіталу і таким чином, забезпечити максимальну окупність інвестицій у його розвиток.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Олієвська М.Г. Джерела фінансування людського капіталу в Україні // Економічний часопис-XXI. – 2014. - №7-8(1). – С. 69-72.

2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/file/link/392182/file/DBU_ZBU.pdf (10)
3. Системна криза в Україні: передумови, ризики, шляхи подолання: аналіт. доп. / Я.А. Жаліло, К.А. Кононенко, В.М. Яблонський та ін. ; за заг. ред. Я.А. Жаліло. – К.: НІСД, 2014. – 132 с.
4. Регіони України – 2013: статистичний збірник / за ред. О. Г. Осаулєнка. – К.: Державна служба статистики України, 2013. – Ч. 1. – 322 с.
5. Економіка праці та соціально-трудові відносини : [підручн.] / [А.М. Колот, О.А. Грішнова, О.О. Герасименко та ін.] ; за наук. ред. А.М. Колота. – К.: КНЕУ, 2009. – 711 с.
6. Добрынин А.И. Человеческий капитал в транзитивной экономике / А.И. Добрынин, С.А. Дятлов, Е.Д. Цыренова. – СПб.: Наука, 1999. – 307 с.
7. Коваль Н. О. Сучасний стан професійної підготовки трудових ресурсів / Н. О. Коваль // Вісник СумДУ. – 2009. – № 1. – С. 161–168.).
8. Обґрунтування Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти в Україні на 2011–2015 роки та щорічного планування і виділення відповідного фінансового забезпечення при затвердженні законів про Державний бюджет України на кожний наступний рік // Комітет освіти і науки Верховної Ради України, 2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=51092&cat_id=44731
9. Schwab Klaus. The Global Competitiveness Report 2014–2015 / Klaus Schwab. – World Economic Forum, 2014. – 565 p.

УДК 633.1:338.43

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Захарченко О.В., к.е.н., доцент кафедри маркетингу Одеської державної академії будівництва та архітектури (Україна)

Захарченко О.В. Тенденції та перспективи розвитку українсько-китайського торговельно-економічного співробітництва.

Розглянуто розвиток українсько-китайських торгово-економічних взаємовідносин. Розкрито основні напрямки співробітництва між країнами в рамках укладених договорів. Проаналізовано торговий обіг між країнами. Виділено основні проблеми від'ємного торговельного сальдо між країнами. З'ясовано, що у зв'язку зі зростанням населення КНР, виникає потреба у збільшенні виробництва продовольчих товарів, зокрема виробництва свинини. Встановлено, що в рамках українсько-китайського кредитно-торгового співробітництва чільне місце відведено зерну, а саме кукурудзі, яка є основним концентрованим кормом для свиней. Побудовано схему реалізації міждержавних проектів за участю українських та китайських контрагентів, та місце логістики в ній. Визначено основні напрямки реконструкції, модернізації та оновлення логістичної інфраструктури найбільшої вертикально-інтегрованої зернової компанії України – ПАТ "Державна продовольчо-зернова корпорація України".

Ключові слова: українсько-китайські відносини, торгово-економічне співробітництво, товарообіг, контрагенти, логістична інфраструктура, логістика ринку зерна

Захарченко О.В. Тенденции и перспективы развития украинско-китайского торгово-экономического сотрудничества

Рассмотрено развитие украинско-китайских торгово-экономических взаимоотношений. Раскрыты основные направления сотрудничества между странами в рамках заключенных договоров. Проанализирован торговый оборот между странами. Выделены основные проблемы отрицательного торгового сальдо между странами. Выяснено, что в связи с ростом населения КНР, возникает потребность в увеличении производства продовольственных товаров, в частности производства свинины. Установлено, что в рамках украинско-китайского кредитно-торгового сотрудничества видное место отведено зерну, а именно кукурузе, которая является основным концентрированным кормом для свиней. Построена схема реализации межгосударственных проектов с участием украинских и китайских контрагентов, и место логистики в ней. Определены основные направления реконструкции, модернизации и обновления логистической инфраструктуры крупнейшей вертикально-интегрированной зерновой компании Украины – ПАО "Государственная продовольственно-зерновая корпорация Украины".

Ключевые слова: украинско-китайские отношения, торгово-экономическое сотрудничество, товарооборот, контрагенты, логистическая инфраструктура, логистика рынка зерна

Zakharchenko O. Trends and prospects of development of Ukrainian-Chinese trade and economic cooperation.

It is consider the development of Ukrainian-Chinese trade and economic relations. Solved the main areas of cooperation with countries in contracts. Analyzed the trade turnover between the two countries. Highlight the major problems negative trade balance between the countries. It was found that due to the growth of China, there is a need to increase the production of food products, particularly pork production. Found that in the framework of Ukrainian-Chinese trade cooperation credit prominence given grain, such as corn, which is the main concentrate feed for pigs. A scheme of implementation of international projects involving Ukrainian and Chinese counterparts, and logistics in place of it. The main directions of reconstruction, modernization and upgrade logistics infrastructure largest vertically integrated grain of Ukraine – PJSC "State Food and Grain Corporation of Ukraine" (SFGCU)".

Key words: Ukrainian-Chinese relations, trade and economic cooperation, trade, contracting, logistics infrastructure, logistics grain market

Постановка проблеми. Китайська народна республіка являється одним з найбільших економічних партнерів України в торговельно-економічних відносинах серед країн Азії. Останніми роками поглиблюються взаємини в напрямку розбудови логістичної інфраструктури, особливо зернового напрямку. Як показує світовий досвід і аналіз розвитку зернового потенціалу Україна входить до найбільших житниць світу і є одним з найбільших експортерів зернових культур. Окрім багаторічної плідної економічної співпраці в рамках українсько-китайських взаємовідносин, велика увага урядами країн приділяється техніко-технологічним питанням забезпечення ефективного виробництва сільськогосподарської продукції та її реалізації в межах укладеними спільними договорами. Такими чином, Україна, зокрема агропродовольча сфера, з одного боку, виступає як привабливе джерело інвестицій, а з іншого, як надійний стратегічний торговельний партнер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми українсько-китайських відносин та напрямки їх покращення досліджуються у наукових працях економістів-учених: О. Шпичака, Ю. Лупенка, М. Присяжнюка [1; 2], М. Смикової, П. Камінського [13], П. Черник, Г. Батищевої [15], Х. Менг [6], та багато інших. В їх працях розкриваються окреслені питання.

Виділення невирішеної проблеми. Незважаючи на великий доробок зазначених науковців, проблемам та напрямкам покращення українсько-китайського торговельно-економічного співробітництва приділяється недостатня увага, що й формує мету та завдання статті.

Мета статті полягає у дослідженні розвитку українсько-китайського торговельно-економічного співробітництва, впливу кредитно-торгової співпраці держав через своїх контрагентів на покращення та подальший їх розвиток.

З метою досягнення вказаної мети визначимо основні завдання:

- проаналізувати основні тенденції розвитку торговельно-економічних українсько-китайських відносин;
- оцінити розвиток торговельно-економічного співробітництва та проблеми, що їх стримують;